

ALBÜM YA DA BİR FOTOĞRAFIN ARABI

Erdem İliç

O Keşiş'in kanını taşıdığım söyleniyor
ve durulmaz bir çalkantıyla oradan
oraya koşuyorum yalınayak ve
küçücük çenemde büyük bir ben,
kapalı güzelliğimle tanınıyorum hâlâ.

“Bir Fotoğrafın Arabı”, Ece Ayhan¹

Jack Nicholson, Stanley Kubrick'in film yapım sürecini fotoğrafın fotoğrafını çekmek biçiminde tanımladığını aktarır². Bu sözleri dolaylı yoldan öğrendiğimiz için, dünya sinemasının bu münzevi *auteur*'ünün tam olarak ne demek istediğini bilmiyoruz; ancak *Albüm* (2016) filminde yönetmen Mehmet Can Mertoğlu'nun bakışının, Kubrick'in sözleri ile hoş bir uyum sağlayarak ve çocuk bekleyen bir ailenin bir aile albümü oluşturduğu planlarla sınırlı kalmayıp filmin bütününe yayıldığını da ekleyerek, fotoğrafın fotoğrafına yöneldiğini iddia edebiliriz. Neyin doğru neyin yanlış olduğuna işaret etmeye çalışmayan, her durumda yeterince sakin kalabilen, “gözlem” sözcüğünün hakkını verebilmiş, yatay bir bakış; ya da fotoğrafın fotoğrafı, ya da fotoğrafın arabı.

Her şeyden önce bir besi çiftliğinde, büyükbaş hayvanların “üretim” sürecini sekanslaştırarak filmin merkezi bölgesinin hınzır bir temsilini görüntüleyen filmin bu ruhuna uyararak, sonda söyleyeceğimizi başa almak gerekirse, derdimizi bir cümleye sığdırabiliriz: Doğanın ve yeryüzündeki canlılığın bütün akışlarının kodlarını çözerek egemenliğini kuran sistemlerde, bir aile, çocuk sahibi olmayı biyolojik değil biyo-politik olarak ister.

¹ Ayhan, Ece, (2015), *Bütün Yort Savullar*, YKY: İstanbul, s.67.

² Harlan, J. (Yönetmen), (2001), *Stanley Kubrick: A Life In Pictures* [Film], U.S.A: Warner Bros.

“Anatomo-politika” ve “biyo-politika” **Michel Foucault**’nun “biyo-iktidar” kavramının iki kutbunu oluşturur. Anatomo politika, “bedenin terbiyesi, yeteneklerinin artırılması, güçlerinin ortaya çıkarılması, yararlılığıyla itaatkârlığının koşut gelişmesi, etkili ve ekonomik denetim sistemleriyle bütünleşmesi”ni³ hedeflerken, biyo-politika, “biyolojik süreçlerin dayanağını oluşturan bedeni merkez almıştır: bollaşma, doğum ve ölüm oranları, sağlık düzeyi, yaşam süresi ve bunları etkileyebilecek tüm koşullar önem kazanmıştır”⁴. Bu iki iktidar kutbu bir arada çalışarak düşünürün biyo-iktidar adını verdiği kavramı oluşturur. Çoğu ailenin yaptığı gibi, fotoğraf albümünü saadetin sahte belgesi olarak kullanan Bahtiyaroğlu ailesinin yaşamını da söz konusu iktidar kutuplarının oluşturduğu kuvvetlerin bir sonucu olarak tanımlamak gerekir.

O halde soru bellidir: Bu türden bir biyo-iktidarın kurduğu denetim ilişkilerine sonuna kadar tabi olan bir çift kısırsa ne olur? **Albüm** (2016) filminin ana karakterleri olan tarih öğretmeni Cüneyt Bahtiyaroğlu ve vergi dairesi memuru Bahar Bahtiyaroğlu’nun evlat edinerek bu sorunu çözüme yolundaki hikâyeleri de burada başlar. Elbette bu süreci aileye yardımcı olan birkaç yakın akraba ve hısımlar dışında gizleyerek, fotoğrafı Bahar’ın düzmece hamileliğinin sahte belgesi olarak kullanarak, torpille başka bir şehre tayin yaptırarak, geçmişinden bihaber ve sahte albümü göstereceği yeni arkadaşlar edinerek... Bunların yanında, sırlarının dışında, memur çiftimizin içinde bulunduğu *habitus* ile tam bir uyum içinde olduğunu görürüz. Bütün bir kat boyunca kafalarını masaya koyarak uyuklayan memurlar, *outlet*’in şok indirimini yakalayarak aldığı kravatla övünen müdürler, sorunu yalnızca kadınların doğurganlığına bağlayan amirler, odalarını iddaa kuponlarının kulisine çeviren öğretmenler; bizzat kendileri birer parodiye dönüşmüş ama bir o kadar da sahici duran bu homo-bürokratikusun kaydırmalı planı, filmin de sinematografisini oluşturur: “*Tecla. Necla değil, El Salvador takımı.*”

Bu albümü tek kelime ile tanımlamak mümkündür: absürt. Filmin sahip olduğu incelikli mizahın sırrı da burada başlar. **Foucault**’dan ödünç aldığımız terimlerle konuşmayı sürdürürsek; iki iktidar kutbu olan bedenin anatomo-politikası ve nüfusun biyo-politikasının tam da keşişim noktasında bulunan, bürokrasi ile kuşatılmış bu habitata hem yaklaşmayı hem de mesafesini korumayı iyi bilen bir sinematografi geliştirmeyi başarmış bir filmidir **Albüm**.

³ Foucault, M., (2010), Cinselliğin Tarihi, (çev.) H.U. Tanrıöver, İstanbul: Ayrıntı, s.102.

⁴ Foucault, M., (2010), Cinselliğin Tarihi, (çev.) H.U. Tanrıöver, İstanbul: Ayrıntı, sf. 102-3.

Uzun bekleme süreleri gibi bir sorunun yanında, standartların ailenin “statüsüne” de denk düşmesi gerektiği için, kolay iş değildir yeni bir çocuk bulmak. Gönülleri bebeğin erkek olmasından yanadır. İlk aday, arzu ettikleri cinsiyette değildir ama asıl Kürde benzediği, Suriyeli gibi olduğu için elenecektir. Başka bir şehirdeki Çocuk Esirgeme Kurumu’nda bulunan erkek ve teni yeterince beyaz olan bebeği ise şüphesiz görür görmez çok seveceklerdir. Bu toplumda çocuk sahibi olmak, bir statüye sahip olmanın temel koşullarından biri kılınmıştır, buna şüphe yok. Ancak bu koşulun, bu biyo-iktidar ilişkisinin en çok da ana-baba olamayanlar, başka bir deyişle, bir nevi mağdurlar tarafından işletildiğini de görmek gerekir. Boş bırakılmış bir lise sınıfının gürültü ve karmaşa içindeki olağan halinin izlendiği kaydırmalı planda Cüneyt Öğretmen’in de sınıfta olduğunu anladığımız sekans ile artık bir çocuk sahibi olmuş ve yeni sınıfını kelimenin tam anlamıyla muma çevirmiş Cüneyt Öğretmen arasındaki büyük dönüşüm, bu bakımdan önemli bir örnektir. Evlat edinmeyi gizlemek için yapılan bütün bu düzmece albüme, tayinle taşınılan yeni bir şehirde kurulan yeni hayata karşın, devletin *panoptik* gözünden kaçmak olanaklı değildir. Adli bir soruşturmayı gerektiren hırsızlık olayında, küfürbaz ve yetkili polis memurunun ekranından öğrendiği sürecin, tüm şehir tarafından duyulacağını tahmin etmek zor değildir. Böylece müesses ailemize, çaresiz, yeni bir yolculuk görünür.

Filmde yönetmenin, bütün karakterler için davranışsal bir norma dönüşmüş olan bir narsisizme dikkat çektiğini de görmek gerekir. Bu noktada zaman zaman “kendini sevme, kendine hayranlık” biçiminde hatalı bir şekilde anlaşılan narsisizm için, tıpkı mitolojide kendi aksine hapsedilerek lanetlenmiş -ki bu Tanrıların cezasıdır- Narcissos gibi, “ben ve o” ayrımını yapamama, bütün ilişkilerini “ben ve ben” biçiminde algılayarak başkalarını kendi istek ve ihtiyaçlarının uzantısı olarak görme, bu nedenle başka insanların da kendilerine özgü ihtiyaçları, istekleri, düşünceleri olabileceğini düşünememe ve başkalarının neye ihtiyaç duyduğunu onlardan daha iyi bildiğini zannetme biçimindeki tanımı öne çıkarmak gerekir.⁵ Bu semptomlar yeni ana-babada özellikle belirgin bir görünüm kazanacaktır. Yetimhaneden kurtarılmış çocuğun geleceğini düşünmek yeterlidir.

Kaynaklar

Ayhan, E., (2015), *Bütün Yort Savullar*, YKY: İstanbul.

Geçtan, E.,(2016), *Hayat*, İstanbul: Metis.

Harlan, J., (Yönetmen), (2001), *Stanley Kubrick: A Life In Pictures* [Film],U.S.A: Warner Bros.

⁵ Geçtan, Engin, (2016), *Hayat*, İstanbul: Metis.